

Udviklingen i markveje 1954-2010

Strukturudviklingen i dansk landbrug har mange konsekvenser for landskabet. Der bliver færre gårde og landbrugets maskiner og marker bliver større. Nogle af disse forandringer betyder, at adgangen til landskabet og naturen bliver vanskeligere, fordi adgangsvejene bliver færre. Dette videnblad beskriver udviklingen af markveje og stier i fire områder i perioden 1954 til 2010.

I forbindelse med projektet Landbrug og landskabsæstetik, udviklingen i landbruget 1950-1995 og dens konsekvenser for landskabets oplevelsmæssige indhold indgik der en analyse af udviklingen af markveje for fire 5 km x 5 km områder i det daværende Vejle amt. I projektet blev udviklingen af disse veje undersøgt for perioden ca. 1950 og 1988 og analysen viste en stor reduktion i antallet af markveje. Af undersøgelsen fremgik, at en af de drivende kræfter bag udviklingen var og er landbrugets strukturudvikling, som bl.a. resulterer i større marker. Denne udvikling er fortsat siden 1988, men indtil nu har det ikke været kendt, om reduktionen af markveje og stier også er fortsat efter 1988 og i givet fald med hvilken hastighed. Dette videnblad beskriver en opdateret analyse for perioden 1954 - 1988 - 2010. Projektet er gennemført på baggrund af en bevilling fra Tips- og Lottotilskud til friluftslivet.

Undersøgelsen tager afsæt i de fire 5 km x 5 km områder, som blev kortlagt og offentliggjort i undersøgelsen fra 1999 i det tidligere Vejle Amt, men analysen er nu baseret på

Fig. 1. Udsnit af 1954 flyfoto fra Gadbjerg. Bemærk det store antal marker og at gårdene nærmest er lige store. Markvejene er vist med rødt.

Fig 2. Samme udsnit som fig. 1 men fra 2010. Bemærk de få men store marker og en af gårdene er vokset på bekostning af de øvrige. En markvej fra gården ud til de øvrige marker er nedlagt og i stedet ses ny tydelige kørespor ca. 10 m inde på marken. Disse kørespor registreres ikke som mark- eller adgangsveje.

anvendelsen af flyfotos i modsætning til det oprindelige projekt, hvor der udelukkende blev anvendt topo-

grafiske kort. Da der anvendes et ufortolket flyfoto materiale, opnås en mere præcis kortlægning.

Analysen viser, at reduktionen er fortsat efter 1988, idet der ses et kontinuerligt fald i den samlede længde af mark- og adgangsveje i perioden 1954 til 2010. Reduktionen efter 1988 er dog foregået med en noget lavere hastighed end i perioden fra 1954 til 1988. Tendensen er ens for alle fire områder, og der ses et fald i den samlede marksvæjslængde på mellem 25 og 54% igennem hele perioden. Det største fald ses i de to områder med de dårligste jorde, hvor der i udgangspunktet også var flest markveje. I disse to områder er den samlede længde af markveje reduceret med henholdsvis 49% og 54% fra 1954 til 2010. Det største fald på ca. 37% er i perioden 1954-1988 altså i forbindelse med industrialiseringen af landbruget. I området ved Bjerre, som repræsenterer det østdanske moræne landskab var faldet mindre, men igennem hele perioden 1954 – 2010 har der været et fald i længden af markveje på 25%. Udviklingen kan opfattes som gældende for hele landet, da de fire områder tilsammen repræsenterer de mest typiske danske landbrugslandskaber.

Undersøgelsen viser, at en stor del af de forsvundne markveje er de veje, der har ført fra gårdens bygninger ud i marken. De var oprindeligt anlagt som adgangsveje til fjernere liggende marker. Der er i denne forbindelse ikke tvivl om, at det især er to faktorer, som ligger bag den fortsatte reduktion af markvejenes længde og hyppighed. Den ene er den kraftige reduktionen i antallet af bedrifter, hvilket bevirker, at de tilbageværende bedrifter er blevet voldsomt forøget i størrelsen. Fx var der i 1950 omkring 205.000 bedrifter i gennemsnit på 15 ha. I 1985 var dette antal mere end halveret, idet der da fandtes 92.000 bedrifter (Danmarks Natur 2004). Udviklingen fortsatte og antallet var i 2009 faldet til 41.384. Af disse bedrifter er

hele 8125 større end 100 ha. Denne udvikling mod færre, men større bedrifter forventes at fortsætte.

Figur 1 og 2 viser tydeligt den udvikling, som de fire områder og det øvrige danske landskab har gennemgået i perioden.

Den anden årsag er de stadig voksende bedrifter, kombineret med en større anvendelse af vinterafgrøder, der beskytter mod erosion og jordfygning, har bevirket, at markerne har kunnet gøres større. De større marker er bedre tilpasset maskinernes forøgede størrelse. En del markveje er blevet erstattet af kørespor inde på markerne. Typisk starter disse spor ti til femten meter inde på marken. De er meget synlige og nærmest permanente, men der er ikke tale om markveje i lovens forstand, og der er derfor ikke offentlig adgang til dem i modsætning til de traditionelle markveje.

På billederne fra 2010 ses opgradering af enkelte markveje, men der er

mere tale om mindre veje end egentlige markveje i traditionel forstand. Denne udvikling skyldes nok i de fleste tilfælde, at udviklingen af stadig større maskiner også kræver gode og stabile veje.

På baggrund af undersøgelsens resultat, kombineret med forventningen om en fortsat vækst i mark og bedriftsstørrelse, må man også i fremtiden forvente en yderligere reduktion i antal og længde af traditionelle markveje. Man kunne derfor overveje en kortlægning af markvejene, som også indebar en simpel værdisætning. Derved kunne man få fremhævet de markveje, der er af størst rekreativ værdi, enten fordi de er forbundet til andre markveje eller stiforløb i området, eller fordi de fører ned til natur af rekreativ værdi f.eks. skove, enge og overdrev mv.

Ole Hjorth Caspersen

Gadbjerg - adgangsvejenes udvikling 1954-2010

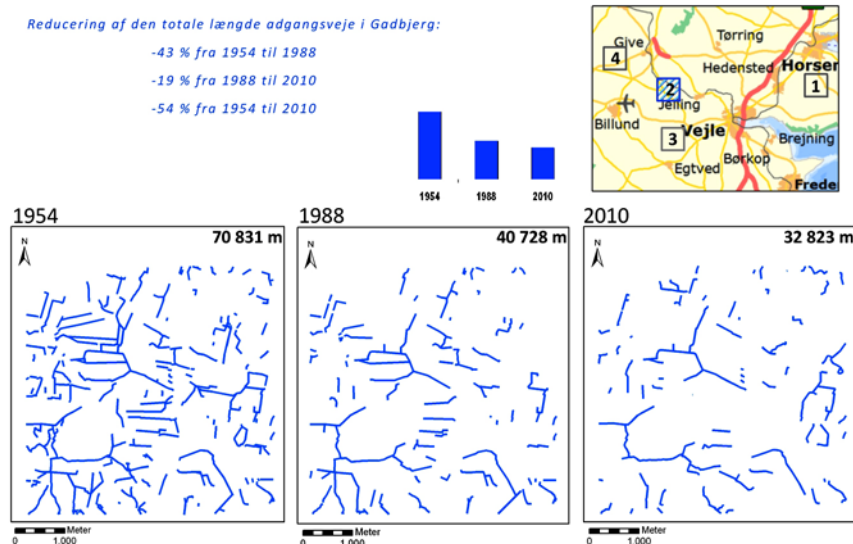

Fig 3. Figuren viser placeringen af de fire 5 km x 5 km områder i det tidligere Vejle Amt og udviklingen i område 2 Gadbjerg som er karakteriseret ved forholdsvis dårlig jord.